

บทเรียนพุทธประวัติ: พุทธธรรมร่วมสมัย

Lessons from the Buddha's Life: Contemporary Buddhist Perspectives

อภิสิทธิ์ ขำพินวงศ์

Abhisit Khamphinwong

นนทิวรรธ จันทมาศ

Nontiwat Chantamas

ชนวัฒน์ การสินครบุรี

Chonwat Kansinkhoraburi

พีรพัฒน์ เนตรน้อย

Peerapat Netnoi

ธัญสินี ยางแดง

Thansinee Yangdaeng

คณะศึกษาศาสตร์

Faculty of Education

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

วุฒิพงษ์ รอดบำรุง

Wutthipong Rodbamrung

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: Phramahasomjai999@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 12 ธันวาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 กันยายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2,600 ปี นับตั้งแต่การตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในชมพูทวีป คำสอนของพระองค์ หรือพุทธธรรม ได้แพร่ขยายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วเอเชีย และในเวลาต่อมาได้เข้าถึงโลกตะวันตกในหลากหลายมิติ ทั้งด้านจิตวิญญาณ จิตวิทยา และปรัชญา ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วัฒนธรรม และการเมือง โดยยังคงรักษาแก่นสารของธรรมะไว้อย่างมั่นคง บทเรียนจากพัฒนาการดังกล่าวมิได้เป็นเพียงเรื่องราวในอดีต หากยังสะท้อนให้เห็นว่าพุทธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นกรอบคิดสำคัญในการทำความเข้าใจชีวิต และเป็นแนวทางในการรับมือกับความท้าทายของโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความหมาย

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, พุทธธรรม, โลกสมัยใหม่

ABSTRACT

Buddhism has a history spanning over 2,600 years, originating from the Enlightenment of the Buddha in the Indian subcontinent. His teachings, known as the Buddha-Dhamma, spread widely throughout Asia and later reached the Western world across multiple dimensions, including spirituality, psychology, and philosophy. The historical development of Buddhism demonstrates a remarkable capacity to adapt to social, cultural, and political transformations while consistently preserving the essential core of the Dhamma. These historical lessons therefore extend beyond accounts of the past, offering an important conceptual framework for understanding how Buddha-Dhamma can contribute meaningfully to addressing the complexities and challenges of the rapidly changing modern world.

Keywords: Buddhism, Buddha-Dhamma, Modern World

1. บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้เห็นถึงพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนเชิงวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยและแต่ละพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่ระบบความเชื่อที่หยุดนิ่งหรือแข็งตัว หากเป็นระบบธรรมะที่มีชีวิต มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความคิดของมนุษย์ในทุกยุคสมัย หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน คำสอนของพระองค์ได้แพร่หลายออกไปในหลายภูมิภาค โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชที่ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ และส่งคณะธรรมทูตไปยังดินแดนต่าง ๆ เช่น ศรีลังกา พม่า กรีก อียิปต์ และเอเชียกลาง การเผยแผ่ธรรมะในลักษณะดังกล่าวเป็นการวางรากฐานให้พระพุทธศาสนาเติบโตเป็นศาสนาระดับนานาชาติ และสะท้อนหลักการสำคัญของพุทธธรรมที่เน้นการเผยแผ่ด้วยสันติวิธี เมตตา และการเคารพเสรีภาพทางความคิดของมนุษย์

ในขณะเดียวกัน พัฒนาการของพระพุทธศาสนายังปรากฏผ่านการแตกแขนงออกเป็นนิกายต่าง ๆ ได้แก่ เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ซึ่งมีได้หมายถึงความขัดแย้งทางหลักธรรม หากเป็นการปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คนในบริบทที่แตกต่างกัน นิกายมหายานเน้นอุดมคติแห่งความเมตตาและการเสียสละของพระโพธิสัตว์ วัชรยานเน้นวิธีการฝึกจิตและพลังงานทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง ขณะที่เถรวาทยังคงรักษารูปแบบดั้งเดิมของพระธรรมวินัยไว้อย่างมั่นคง แม้จะมีความหลากหลายในรูปแบบ

การปฏิบัติและคำอธิบายเชิงปรัชญา แต่ทุกนิกายยังคงยึดมั่นในแก่นคำสอนร่วมกัน คือ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาและเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างสันติและยั่งยืน

2. พุทธธรรมในโลกยุคใหม่

โลกยุคใหม่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพ จิตใจ และวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ แม้จะทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับความเครียด ความโดดเดี่ยว และความสับสนทางจิตใจมากขึ้นกว่าเดิม ในบริบทนี้ พุทธธรรมได้กลายเป็น "เข็มทิศภายใน" ที่ช่วยนำทางจิตใจของผู้คนกลับมาสู่ความสมดุล

1. การใช้สติ (Mindfulness) และการเจริญภาวนา

แนวคิดเรื่อง "สติ" หรือ "สติปัญญา" ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ในพระสูตรต่าง ๆ โดยเฉพาะในมหาสติปัฏฐานสูตร กำลังได้รับการฟื้นฟูและยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบัน ทั้งในหมู่ชาวพุทธและผู้ที่ไม่ได้ยึดมั่นในศาสนาใด ๆ โดยเฉพาะในโลกตะวันตก ในยุคที่ผู้คนใช้ชีวิตแบบเร่งรีบ มีข้อมูลถาโถมจากสื่อดิจิทัล และขาดช่วงเวลาสงบเงียบ พุทธธรรมเสนอทางเลือกที่เรียบง่ายแต่ทรงพลัง คือ การอยู่กับปัจจุบันอย่างรู้ตัว การฝึกสติไม่ใช่เรื่องของศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องมือทางจิตวิทยาในการจัดการกับความเครียด ความวิตกกังวล และความคิดลบ สถาบันทางการแพทย์และจิตวิทยาทั่วโลก เช่น โปรแกรม MBSR (Mindfulness-Based Stress Reduction) ของ Jon Kabat - Zinn ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกสติที่มีพื้นฐานจากพุทธธรรม และนำมาใช้ในการบำบัดโรคทางจิตเวช เช่น โรคซึมเศร้า วิตกกังวล รวมถึงช่วยผู้ป่วยโรคร้ายแรงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้พิสูจน์ว่า พุทธธรรมไม่ได้ล้าหลัง แต่กลับเป็นแนวทางที่ "ทันสมัยกว่าที่คิด" และตอบโจทย์ความทุกข์ในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเข้าใจทุกข์ด้วยปัญญา

อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 แก่นของพุทธธรรมคือ "อริยสัจ 4" ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย : ทุกข์ – การเข้าใจว่า ชีวิตมีความไม่สมบูรณ์เป็นธรรมดา สมุทัย – เหตุแห่งทุกข์ คือ ตัณหา ความยึดติด นิโรธ – ความดับทุกข์เป็นไปได้ มรรค – ทางสู่การดับทุกข์ คือ มรรคมีองค์ 8 ในยุคสมัยที่ผู้คนแสวงหาความสุขผ่านวัตถุ สิ่งเสพติด ความสำเร็จ หรือแม้แต่การยอมรับจากสังคม บ่อยครั้งกลับพบว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ได้นำไปสู่ความอึดใจที่แท้จริง พุทธธรรมจึงชี้ให้เห็นว่า "ความทุกข์ไม่ได้เกิดจากสิ่งรอบตัว แต่เกิดจากความหลงยึดติดภายในใจของเราเอง" "มรรคมีองค์ 8" คือแผนที่ชีวิตที่สมดุล ซึ่งครอบคลุมด้านปัญญา ศีล และสมาธิ เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับทุกคน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด เพราะเน้นการพัฒนาตนเองผ่านการคิดดี พูดดี และทำดีอย่างมีสติ

3. พุทธธรรมกับสังคมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากการฝึกฝนตนเอง พุทธธรรมยังมีมิติทางสังคมที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรม และความเสมอภาค พุทธศาสนาสอนเรื่อง อหิงสา (ไม่เบียดเบียน) และ ความพอเพียง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโลกยุคที่ทรัพยากรถูกใช้เกินพอดี และสังคมเต็มไปด้วยการแข่งขันอย่างไร้

เมตตา ในหลายประเทศได้เกิดขบวนการที่เรียกว่า "Engaged Buddhism" หรือ “พุทธศาสนาแนวปฏิบัติเพื่อสังคม” เช่น การเคลื่อนไหวของท่าน ดิซ นัท ฮันท์ ที่ใช้หลักเมตตาและสันติในการรณรงค์ต่อต้านสงคราม การปลูกป่า การดูแลคนยากจน หรือแม้แต่การเยียวยาเหยื่อจากความรุนแรง ในประเทศไทยเอง แนวคิดพุทธแบบ "พอเพียง" และ "จิตสำนึกสีเขียว" ก็เริ่มปรากฏในชุมชนทางเลือก กลุ่มพุทธอาสา หรือพระสงฆ์นักพัฒนา เช่น พระไพศ

3. ความท้าทายของพุทธธรรมในโลกยุคใหม่

แม้ว่าพุทธธรรมจะยังคงมีความหมายลึกซึ้ง และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ได้อย่างกว้างขวางในโลกปัจจุบัน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในสังคมสมัยใหม่กำลังเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งในระดับบุคคล สังคม และระดับโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง เพื่อรักษาแก่นแท้ของธรรมะ และทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณในโลกยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

1. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ในหลายสังคม โดยเฉพาะในโลกตะวันออกที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับศาสนาอยู่มาก เช่น การยึดถือว่าพุทธศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์เท่านั้น มีการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของธรรมะ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการที่พุทธศาสนานิกายเถรวาทถูกมองเพียง “การทำบุญเพื่อหวังผล” หรือ “การสะเดาะเคราะห์” ซึ่งขัดกับหลักการของพระพุทธเจ้า ที่เน้นการเข้าใจเหตุแห่งทุกข์ และการฝึกตนเพื่อดับทุกข์ด้วยตนเอง ทางออกจึงจำเป็นต้องฟื้นฟู “พุทธศาสนาแห่งปัญญา” โดยการส่งเสริมการศึกษาให้ผู้คนได้เข้าถึงแก่นธรรม เช่น อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ และมรรคมงคล 8 ไม่ใช่เพียงแคร์จิ๊กแต่เปลือกของศาสนา

2. วัตถุนิยมและกระแสบริโภคนิยม

โลกยุคใหม่เน้นความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี และความสำเร็จในรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น การมีเงินทอง ชื่อเสียง หรือความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการรู้จักพอ ความสงบ และการปล่อยวาง สังคมบริโภคนิยมปลูกฝังให้มนุษย์แสวงหาความสุขจากภายนอก เช่น การช้อปปิ้ง การท่องเที่ยว หรือการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อความพึงพอใจชั่วคราว สิ่งเหล่านี้อาจนำมาซึ่ง “สุขลวง” ที่ไม่ยั่งยืน และทำให้ผู้คนห่างไกลจากการพัฒนาจิตใจภายใน ในขณะเดียวกัน โลกออนไลน์ก็ทำให้เกิด "อึดตายจีทล" หรือการยึดติดกับภาพลักษณ์ตนเองผ่านโลกโซเชียล ซึ่งเป็นการสร้างอัตตาตัวตนที่ไม่มั่นคง สร้างความทุกข์และความเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง ทางออก: พุทธธรรมเสนอทางเลือกในการฝึก "จิตที่พอเพียง" เช่น การปฏิบัติสติ การลดอัตตา และการรู้เท่าทันความต้องการของตน การส่งเสริมวิถีชีวิตเรียบง่ายและมีสติ สามารถทำให้ผู้คนหลุดพ้นจากวังวนของความอยากที่ไม่มีที่สิ้นสุด

3. ช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่

คนรุ่นใหม่จำนวนมากเริ่มตั้งคำถามต่อศาสนา และหลายคนรู้สึกห่างเหินจากพระพุทธศาสนา เพราะรู้สึกว่าศาสนา “ล้าสมัย” “เข้าถึงยาก” หรือไม่ตอบโจทย์ชีวิตในยุคปัจจุบัน ประกอบกับการถ่ายทอดธรรมะที่

ยังขาดความทันสมัยและเข้าใจง่าย ทำให้เยาวชนจำนวนมากไม่ยอมมองว่าธรรมะไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ในบางกรณี การขาดแคลนพระสงฆ์หรือผู้สอนธรรมที่มีความรู้และสามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างเข้าใจ ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้พุทธศาสนาในยุคนี้มีภาพลักษณ์ห่างไกลจากชีวิตประจำวัน

4. บทวิเคราะห์

1. พระพุทธศาสนาในฐานะระบบธรรมะที่มีชีวิตและปรับตัวตามบริบทโลก

เนื้อหาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่ระบบความเชื่อที่หยุดนิ่งหรือแข็งตัว หากแต่เป็นระบบธรรมะที่มีพัฒนาการและความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความคิดของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเผยแผ่ธรรมะหลังพุทธปรินิพพาน การอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ไปจนถึงการแตกแขนงเป็นนิกายต่าง ๆ เช่น เถรวาท มหายาน และวัชรยาน ความหลากหลายดังกล่าวมิได้บั่นทอนแก่นธรรม หากกลับตอกย้ำว่าพระพุทธศาสนาสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันได้ โดยยังคงยึดมั่นในหลักแก่นเดียวกัน คือ อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 อันเป็นรากฐานร่วมของการพัฒนาชีวิตและสังคมอย่างสันติ

2. พุทธธรรมในฐานะเข็มทิศชีวิตของมนุษย์ยุคใหม่

ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ความกดดัน และความสับสนทางจิตใจจากเทคโนโลยีและวัฒนธรรมบริโภคนิยม พุทธธรรมปรากฏบทบาทสำคัญในฐานะ “เข็มทิศภายใน” ที่ช่วยนำพามนุษย์กลับสู่ความสมดุล แนวคิดเรื่องสติ การเจริญภาวนา อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ไม่เพียงเป็นคำสอนทางศาสนา แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดร่วมสมัยด้านจิตวิทยาและสุขภาพ เช่น การจัดการความเครียดและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน พุทธธรรมช่วยให้มนุษย์เข้าใจความทุกข์อย่างมีเหตุผล เห็นรากเหง้าของปัญหาที่เกิดจากความยึดติด และพัฒนาตนเองผ่านการคิดดี พูดดี และทำดีอย่างมีสติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกคน ไม่จำกัดศาสนาหรือวัฒนธรรม

3. ความท้าทายของพุทธธรรมท่ามกลางโลกบริโภคนิยมและสังคมรุ่นใหม่

แม้พุทธธรรมจะมีศักยภาพสูงในการตอบโจทย์ชีวิตยุคใหม่ แต่เนื้อหาชี้ให้เห็นความท้าทายสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความเข้าใจผิดที่ลดทอนพระพุทธศาสนาให้เหลือเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อเชิงไสยศาสตร์ กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ส่งเสริม “สุขลวง” จากภายนอก และช่องว่างระหว่างพระพุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่ที่มองว่าธรรมะล้าสมัยและเข้าถึงยาก ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นในการฟื้นฟูพุทธศาสนาในฐานะ “ศาสนาแห่งปัญญา” ผ่านการสื่อสารที่ร่วมสมัย การเน้นแก่นธรรมมากกว่ารูปแบบ และการสร้างพื้นที่ให้ธรรมะเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้คน โดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นใหม่

จากที่วิเคราะห์มาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นระบบธรรมะที่มีชีวิต มีความยืดหยุ่น และมีศักยภาพในการตอบสนองต่อปัญหาของมนุษย์ในทุกยุคสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรม พุทธธรรมมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นหลักคำสอนทางศาสนา แต่เป็นกรอบคิดเชิงปัญญาและจริยธรรมที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม และดำรงชีวิตอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม การทำให้พุทธธรรมยังคงมีพลังและความหมายในโลกปัจจุบัน จำเป็นต้องเผชิญและก้าวข้าม

ความท้าทายด้านความเข้าใจผิด วัตถุนิยม และช่องว่างระหว่างศาสนากับคนรุ่นใหม่ หากสามารถฟื้นฟูการเรียนรู้และการสื่อสารพุทธธรรมให้เข้าถึงแก่นแท้และสอดคล้องกับชีวิตร่วมสมัยได้ พระพุทธศาสนาย่อมยังคงเป็นแหล่งพลังทางปัญญาและจิตวิญญาณที่สำคัญต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมอย่างสันติและยั่งยืนต่อไป

5. บทสรุป

บทเรียนจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวตามบริบทของแต่ละยุคสมัยโดยไม่สูญเสียแก่นธรรม การเผยแผ่พระธรรมในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชและการแตกแขนงออกเป็นนิกายต่าง ๆ เช่น เถรวาท มหายาน และวัชรยาน สะท้อนความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คนในวัฒนธรรมที่หลากหลาย ขณะเดียวกัน พุทธธรรมยังคงทำหน้าที่เป็นแสงนำทางในโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเครียดและความซับซ้อน ผ่านการฝึกสติ แนวคิดอริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 ซึ่งได้รับการประยุกต์ใช้ทั้งในด้านการแพทย์ จิตวิทยา การพัฒนาตนเอง ตลอดจนประเด็นร่วมสมัย เช่น สิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคม และสันติภาพ ภายใต้แนวคิดพุทธศาสนาเพื่อสังคม

อย่างไรก็ตาม พุทธธรรมในโลกยุคใหม่ยังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ ทั้งความเข้าใจผิดที่ลดทอนศาสนาให้เหลือเพียงพิธีกรรมหรือไสยศาสตร์ อิทธิพลของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ทำให้ผู้คนห่างไกลจากการฝึกจิต ช่องว่างระหว่างศาสนากับคนรุ่นใหม่ รวมถึงปัญหาภายในขององค์กรทางศาสนาที่กระทบต่อความศรัทธา ดังนั้น การฟื้นฟูพุทธธรรมจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ทันสมัย และเข้าถึงผู้คนทุกวัยโดยไม่สูญเสียสาระสำคัญ โดยบทสรุปนี้ยืนยันว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงคำสอนแห่งอดีต หากเป็นธรรมะที่มีชีวิตและยังคงเป็นแสงสว่างทางปัญญาที่สามารถนำพามนุษย์ให้ก้าวข้ามความทุกข์สู่ความสงบและปัญญาได้อย่างแท้จริงในโลกยุคใหม่

บรรณานุกรม

กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2567). **พระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล: การปรับตัวและความท้าทาย.**

วารสารพุทธจิตวิทยา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). **ประวัติพระพุทธศาสนา.**

https://elearning.mcu.ac.th/pluginfile.php/100083/mod_resource/content/0/00_ประวัติพระพุทธศาสนา.pdf.

พระครูสุตคุณาลงกรณ์ (ชาญณรงค์ กตคุโณ) และพระมหาธีระชัย สุจิตโต. (2568). **พระพุทธศาสนากับการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่.** วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. มุลนิธิพุทธธรรม.**

<https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/putthadhamma.pdf>.

- Gethin, R. (1998). **The foundations of Buddhism.** Oxford University Press.
<https://global.oup.com/academic/product/the-foundations-of-buddhism-9780192892231>.
- Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices (2nd ed.).** Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139021533>.
- Keown, D. (2001). **Buddhism and contemporary society.** Palgrave Macmillan.
<https://www.buddhism.hku.hk/wp-content/uploads/Buddhism-and-Contemporary-Society-with-cover.pdf>.
- Rahula, W. (1974). **What the Buddha taught (Rev. ed.).** Grove Press.
https://en.wikipedia.org/wiki/What_the_Buddha_Taught.
- Thich Nhat Hanh. (1998). **The heart of the Buddha's teaching: Transforming suffering into peace, joy, and liberation.** Broadway Books.
<https://plumvillage.org/books/the-heart-of-the-buddhas-teaching>.
- Bukkyo Dendo Kyokai. (2016). **The teaching of Buddha.** Kosaido Printing.
https://www.bdk.or.jp/pdf/buddhist-scriptures/02_english/TheTeachingofBuddha.pdf.